

PSELLUS

DE

LAPIDUM VIRTUTIBUS

CUM NOTIS PHIL. JAC. MAUSSACI ET JOAN. STEPHANI BERNARDI.

(Lugduni Batavorum, apud Philippum Bonk. MDCCLV, in-8.)

Viro nobilissimo ac eruditissimo Arthuro Freeman S. D. P. J. Steph. Bernardus.

Ut te eligere non dubitaverim, vir nobilissime, cujus nomini librum hunc inscriberem, facit, tum singularis tuus erga me amor, quo me semper es prosecutus, et stabilis ac firma, quæ inter nos intercessit familiaritas; tum etiam mirus tuus ac rarus omnino in litteras politiores impetus, ut hocce meæ in te observantiæ testimonium tibi haud ingratum fore, non vane colligam. Inhumanus prorsus viderer si ullam unquam occasionem præterlabi sinerem, qua tibi gratum animum declarare possem, imprimis cum opusculo huic tenui ac levidensi non parum splendoris ex dotibus tuis egregiis concilietur. Hilari idcirco, quæso, fronte Psellum hunc excipe, quod mihi quodam modo dolorem istum leniet, quem presentisco, ubi brevi me ista voluptate privatum iri recordor, quam ex doctissimis tuis ac mira suavitate conditis sermocinationibus percipio. Summopere vero te rogo, ut eundem amorem, quem mihi præsentis testatus es, etiam absentis servare velis; ego vero non patiar, ut quidquam de amicitia nostra imminutum esse videatur. Vale.

Scrihebam Lugduni Batav. pridie Kalend. Junii MDCCLV.

Viro clarissimo Gilberto Gaulmine quæstori Molinensi Phil. Jac. Maussacus S. D.

En tibi, Gaulmine vir præstantissime, Psellum tuum, quem nuper nomini tuo, dum una Lutetiæ versaremur dicendum destinaveram. Tum illum dico non tam quod tibi ex pollicitatione debeatur, quam quia nemo melius te dignitatem ejus et excellentiam novit, quod, etsi laudum virtutumque tuarum perpetuus præco non essem, probarent tamen satis breves illæ eruditæque notæ, quas paucis diebus et omnes amici tui sciunt effutisti potius quam meditatus es in obscurissimum ejusdem auctoris de dæmonum operatione libellum. Poterat hunc quidem amicitia nostra non πρόχειρος jure sibi vindicare: sed eruditio tua non vulgaris, et ingenium extra omnium ingeniorum aleam positum extorquere valuit ab invito. Est hic auctor, ut non te latet; Platonicus insignis, et qui ex professo non tantum Platonem imitatur eloquendo, sed philosophando. Latuit autem hactenus iste liber de lapidum virtutibus, qui, ne quid assentationis gratia videar dixisse, excellentissimus est, et inter præcipuos ejus labores ac fetus meretur præcipuum nancisci locum. Cum mei gratia Jacobus Sirmundus e societate Jesu, vir mihi amicissimus, et his litteris, quæ nos humanos faciunt, non leviter tinctus, e veteri quodam codice descripsit, et descriptum liberaliter communicavit, sed adeo scatebat mendis ille codex, ut ipsa soricina nænia esset confossior: tantis enim repletum hoc exemplar confusionibus inveni, ut quamvis de lapidibus longe inter se diversis agat auctor, tamen quia aliquando quæ sibi contraria erant in unum coaluerant, nullæ plane contrarietatis notæ apparerent. Magnum est fateor, ab erroribus qui veterum libros obsident, eos purgare et liberare, sed confusiones quibus mens auctoris obscuratur, ordo et series operis turbatur, similiaque monstra domare, majus illud opus est. Quod tu probe nosti, mi Gaulmine, qui in istis adeo es τριβωνεύομενος, ut e paucissimis qui in hoc senio litterarum idem dolium versant, non verear te principem constituere, licet eam ætatem adhuc non attigeris, qua majores dicimur. Tanto enim ingenii acumine polles, ut quæ alii assecuturos se vix audent sibi polliceri multorum annorum curriculo, te brevissimo spatio, ipso temporis puncto et momento ea non solum attingas, sed et longe majora et difficiliora. Omnes hodie qui litteris operam, ut decet, navant, et humanitatem quam pauci noverunt colunt, vel ad plurium linguarum cognitionem pervenire gestiunt, ut omne genus auctorum bonæ notæ familiare sibi reddere queant, et historiam ab ovo, ut dicitur, usque ad mala, qui ultimus studiosi et sapientis hominis scopus esse debet, perfectissime tenero, vel scientias consecuntur, philosophiam dico, theologiam, medicinam, vel mathematicas disciplinas, aut juris artem. Eorum qui in scientiarum cognitione immorantur bona pars,

linguas, sine quibus frustra cupimus scire, ignorat et bonis ac humanioribus litteris est destituta, ita ut id hominum genus imitari et eorum vestigia premere, hoc sit semper velle cæcutire et cum barbarie luctari. Reliquorum, quorum pusillus est numerus, bona enim mente pauci præditi sunt in litteris, quæ hodierna est nostri sæculi supinitas, unam te novi, Gaulmine, qui plures linguas calleas, et earum cognitioni sedulo quotidie incumbas. Mirata est olim Athenæi ætas aurea et cultissima homines διγλωττους: vide amabo te quid nostra ferrea factura sit, quæ virum non διγλωττον duntaxat, sed πεντάγλωττον habet, quem priori illi sæculo opponat. De te loquor, Gaulmine, quem omnes qui te de facie noverunt, sciunt Arabismi scientissimum, Hebraismi, Turcismi, de linguis enim Græca et Latina quid attinet loqui? cum in eis tantos profectus jam feceris, ut pauci qui tecum possint comparari in earum cognitione supersint, qui te superet nemo. Novit hoc probe pridem senatus Parisiensis a quo cum præfecturam tuam ambiebas, tantis oneratus es laudibus, ut in magistratum numerum contra quam vetant hujus imperii leges, te sine probatione cooptaverit. Nulla autem earum linguarum Orientalium est, καὶ τοῦτο θαυμαστότατον, quam intra paucos menses perdiscere non possis, dummodo fido liceat uti tibi præceptore, tam tenaci memoria gaudes, tanta discendi et litteras tractandi cupidine. Faxit Deus qui nos et nostra omnia temperat, ut Nestoreos ad rei litterariæ incrementum superes annos, et tarda sit illa dies, quæ te nobis eripiet. Vale, mi Gaulmine, vive in æternum, et pignus istud amicitiae in te nostræ certissimum accipe. Tutare nos ab invidorum linguis, et tumultuarium huncce laborem nostrum limatissimo ingenio tuo excole, perfice atque adorna curis tuis: quæ enim nos dum procedebant operæ scripsimus, emendationem potius auctoris et interpretationem spectant, quam illustrationem. Iterum vale.

Ex musæo nostro. Tolosæ Kalend. Septembris. Anno MDCXV.

—

Lectori benevolo S. D. J. Steph. Bernardus.

De Pselli nostri vita ejusque scriptis, non est quod quidquam memorem, benevole lector, cum illa quæ huc spectant abunde cognosci queant ex Leonis Allatii viri doctissimi Diatribe de Psellis, a celeberrimo Joanne Alb. Fabricio iterum edita tom. V *Bibliothecæ Græcæ*. Breviter tantum recensebo illa quæ de hoc de lapidum virtutibus libello monenda habeo; tum etiam quid ipse ad novam hanc editionem contulerim, exponam. Primus hunc libellum in lucem emisit Claudius Ancantherus, ut testatur Lindenius *De scriptis Med.*, p. m. 546. *Nomenclator Gemmarum, quæ magis in usu sunt, cum earundem medicinis, nunquam antehac, quod sciri adhuc potuerit editus, Claudio Ancanthero medico et Cæsareo historico ex Græco. Accesserunt ejusdem Ancantheri in hunc libellum notæ breves non infructuosæ. Typis Otthomarianis, 1594, in-8.* Preiit deinceps una cum Plutarcho *De fluminibus* cura Philippi Jacobi Maussaci, qui primus eum Græce edidit, addita versione et notis, Tolosæ, 1615. in-8. Transtulit quoque hunc Pselli libellum in Latinum et Italicum sermonem anatomicus dexterrimus Adrianus Spigelius quod refert Leo Allatius in Diatribe cap. 47, p. 31. *Ejusdem Libellum, de Lapidum virtutibus Philippus Jacobus Maussacus primus vulgavit, Latine vertit et emendavit editus est Tolosæ Græce et Latine anno 1615, 8. Verum libellum hunc ante Maussacum Latine et Italice redditum ab Adriano Spigelio philosopho et medico, et gymnasii Patavini anatomico, apud liberalem Gremam philosophum ac medicum Tarvisinum præstantissimum conservari ad hunc diem, epistola sua mihi, utriusque amicissimus, Jacobus Philippus Thomasinus significavit. Libelli item meminit Casaubonus in *Ælii Spartiani Antoninum Caracallum notis. Et Justus Rycquius in Epist. Centuria nova Epist. 29, in Sarcigica bibliotheca inter alia opuscula manuscripta illum se vidisse refert.* Hæc Leo Allatius loc. cit. Nunquam vero, quod sciam, Spigelii versio lucem aspexit. Ex apographo Jacobi Sirmondi se hunc librum vulgasse fatetur Maussacus in epistola dedicatoria ad Gilbertum Gaulminum. Cæterum an Psellus et quisnam iste fuerit, an vero alius hujus libelli auctor statuendus sit, disquirat Leo Allatius loc. cit., cap. 10, p. 8.*

Meditanti vero mihi denuo hunc libellum vulgare, sola sese mihi obtulit editio Maussaci, quæ Græcum textum sisteret, quam sola proinde sequi debui: neque etiam cl. Ancantheri versionem oculis lustrare licuit, quamvis id valde optassem, imprimis cum Maussacus usus sit codice lacero admodum ac mutilo, quæ res viro eruditissimo imposuit, ut mire quædam loca explicuerit. Quamvis autem nihil præter Maussaci editionem ad manus esset, quod mihi fuisset adjumento; sperabam tamen fore ut maculas si non omnes, saltem plurimas eluerem, si scriptores, qui eodem argumento occupati fuerunt, consulerem atque conferrem, quod quantum mihi profuerit tu, lector, judicabis. In notis studui potissimum nævos abstergere, qui sensui verborum ac auctoris menti officerent, ac ubi id non prorsus ἀπροσδιόνυσον videbatur, aliis quoque auctoribus aliquam lucem affundere sategi. Tu vero B. L. conatus hosce boni consule; sic ad plura tentanda animus mihi adjicietur. Vale.

—

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΚΑΙ ΓΗΕΡΤΙΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΛΙΘΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.

SAPIENTISSIMI ET EXCELLENTISSIMI

PSELLI

DE LAPIDUM VIRTUTIBUS LIBELLUS.

(Interprete Philippo Jacobo Maussaco.)

Virtutum quæ lapidibus insunt causas tibi red- diturum me vix ausim mihi polliceri : nec hac in parte imitabor insolentiam et temeritatem Dog- maticorum, licet possim multa et facunde et co- piose de quolibet dicere. Lapidum autem qui nobis cogniti sunt, et quos maxime in illis ama- mus virtutes aperiam tibi, ut in tempore ipsis utaris, et aliquid utilitatis ex eis accipias, utque lapides nobis incognitos deseras, onocardium sci- licet, olcadem, spongitem, leimoniatem, lincurium, triglitem, triophthalmum, secundium, scringitem, schistum, et quotquot hujusmodi sunt, quorum nomina sola tenemus, in eos vero nunquam inci- dimus. Incipiam igitur ab his qui nobis magis noti sunt.

Adamas statim occurrit, qui vitreum et splendi- dum habet colorem, solidusque et fractu difficilis. Febres semitertianas suspensus aut alligatus re- stinguit.

Amatiles in vocatur, quod aqua irriguus san-

(1) Δογματικῶν. Dogmaticos hic traducit, qui eorum quæ quærentur veras causas se invenisse profitebantur. Sextus philosophus lib. i. *Pyrrh. Hypotypos.*, cap. 1, accerrimus eorum hostis con- sulendus. Dogmatici fuerunt Aristoteles, Epicurus, Stoici et alii quidam. MAUSSACUS.

(2) Σπογγίτην. Dioscorides lib. v, cap. 163. Pli- nius lib. xxxvii, cap. x : *Spongites spongiæ nomen repræsentat.*

(3) Λειμωνιάτην. Plinius loc. cit. : *Limoniatæ eadem videtur quæ smaragdus.*

(4) Λιγκούριον. Legendum potius λιγκούριον vel λυγκούριον. Male est apud Mesychium λυγκουργόν, τὸ ἤλεκτρον. Indubie reponi debet λυγκούριον. Lyncurium adeo notum est, ut mirari subeat, quo- modo Psellus ipsum inter ignotos lapides recen- sere voluerit. MAUSSACUS. — Plinius lib. xxxvii, cap. 2 et 3; Solinus *Polyh.* cap. 8, Marbodeus cap. 51.

(5) Τριόφθαλμον. Plinius lib. cit. cap. 41. *Triophthalmos cum onyche nascitur, tres hominum oculos simul exprimens.*

(6) Σοκόνδιον. Videtur legendum καὶ τὸν Σακό- διον. Est species jaspidis de qua Plinius lib. xxxvii,

A Αἰτιολογήσασθαι μὲν σοὶ τὰς ἐν τοῖς λίθοις δυνά- μεις οὐκ ἂν τολμήσαιμι, οὐδὲ μιμήσομαι, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τῶν Δογματικῶν (1) τὴν προπέτειαν δυνάμενος ἀφ' ἐκάστου πολλὰ εὐρεσιλογεῖν. Ἐκά- στης δὲ τῶν διεγνωσμένων ἡμῖν λίθων, καὶ ἅς μάλι- στα ἀγαπῶμεν οἱ ἄνθρωποι τὰς ἐνούσας δυνάμεις ἀνακαλύψω σοὶ, ἵνα ἐν καιροῖς αὐτοῖς χρῆσθαι, καὶ τινὰ ὠφέλειαν καρπίζοιο παρ' αὐτῶν, καὶ ἵνα τὰς ἀγνώστους ἡμῖν λίθους εἰσῶ τὸν ἀνοκάρδιον, καὶ τὴν ὀλκάδα, καὶ τὸν σπογγίτην (2), τὸν τε λειμωνιά- την (3), καὶ τὸν λιγκούριον (4), τὸν τε τριγλίτην, καὶ τὸν τριόφθαλμον (5), καὶ τὸν σοκόνδιον (6) καὶ σκρινγίτην (7), καὶ τὸν σχιστόν (8), καὶ ὅσοι τοιοῦ- τοι, εἴν τὰ ὀνόματα μόνον ἴσμεν, οὐ μὲντοι γε αὐ- τοῖς ἐντυγχάνομεν· ἀπὸ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν ἀπάρξομαι.

B Αὐτίκα ὁ ἀδάμας (9)· χροιάν μὲν οὗτος ἔχει δελί- ζουσαν καὶ στιλπνὴν, κραταῖός τε ἴστιν καὶ δύσθραυ- στος· ἡμιτριταίους (10) πυρετούς ἀβένυσιν ἐξαρ- τώμενος.

Ὁ αἱματίτης (11)· διομάζεται δὲ οὕτως (12), ὅτι

NOTÆ.

cap. 9 : *Alterum eorum genus descendit ad hyacin- thos. Hunc colorem Indi sacon vocant, talem gemmam sacodion.*

(7) Σκρινγίτην. Corrigo καὶ τὸν Συρινγίτην. Plinius lib. cit. cap. 10 : *Syrinhites stipulæ internodio si- milis, perpetua fistula cavatur.*

(8) Σχιστόν. Dioscorides lib. v, 145; Plinius lib. xxxvi, cap. 20.

(9) Ἀδάμας. Plinius *H. N.* lib. xxxvii, cap. 4; Solinus *Polyhist.* cap. 65; Theophylactus Simoc. *Quæst. Physic.* quæst. 4; Marbodeus *De gemmis* cap. 4.

(10) Ἡμιτριταίους. Alias vires ipsi ascribunt Pli- nius loc. cit. et ex eo Marbodeus.

(11) Αἱματίτης. Dioscorides lib. v, cap. 144. Pli- nius lib. xxxvi, cap. 20, et lib. xxxvii, cap. 40; Galenus lib. viii. *Simpl. Medic.*, p. m. 121; Solinus cap. 42. Marbodeus cap. 36, χρυστήσιος λίθος δι- εῖται χημικῆς. Glossæ chemicæ p. 144; χρυστήσιος λίθος, αἱματίτης.

(12) Οὕτως. Fortè melius οὕτως, sed parum re- fert utro modo legas. MAUSSACUS. — Legend. οὕ- τως.

βρεχόμενος ὕδατι αἱματώδη, χροιάν ἀφίησι· ὀφθαλμίας ἄται μεθ' ὕδατος ἐγχριόμενος.

Ἀμέθυσος (13) ὑακινθώδης (14) μὲν ἐστὶ τὴν χροιάν, ἴσται δὲ καὶ κεφαλαλγίας, καὶ τοὺς πίνοντας οἶνον (15) φυλάττει νήφοντας, ὅθεν αὐτῷ καὶ τοῦνομα.

Ὁ ἀνθραξ (16) ἐν Ἰνδοῖς μὲν ἔχει τὴν γένεσιν· ἐστὶ δὲ ἀνθραξίν ἐμπερῆς, καὶ ὁ μέντοι ἐστὶ τηλεφεγγής (17), ὁ δὲ βραχύτητι (18) μελάντερος. Εὐρίσκεται δὲ ἐν ὕρεσιν ἀντιλάμπων ταῖς ἀκτῖσι ἡλιακαῖς, καὶ ποικιλλόμενος (19) μὲν τοῦτον (20) οἱ λιθογνώμονες ἴασιν, οὗ μὴν γε καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ μεμαθήκασιν, εἰ μὴ μόνον τὸν ἀνθρακίτην τὸν παρὰ Θεσπρωτοῖς γενόμενον, ἔλαττον τὸ πυρρυγῆς ἔχοντα. Κεφαλαλγίας (21) ἴσθαι φασὶ παρὰ τῇ κάμνοντι θυμιώμενον.

Ὁ αἰσχάτης (22)· ἐστὶ δὲ ποικίλος τὴν χροιάν καὶ διηγλαῖσμένος· καὶ ὁ μὲν παρωχρος (23), ὁ δὲ φοινικόχρους ἢ σαρκοειδής (24). Ὁφθαλμῶν βεῦματα καὶ κεφαλαλγίας ἴσται, ἐπέχει δὲ καὶ βροῦν γυναικῶν καὶ τῷ ὑγρῷ ὕδρωπι (25) ἀντίθετός ἐστι, καὶ τοσοῦτον αὐτῷ τὸ παριόν (26) τῆς ξηραντικῆς δυνάμεως, ὡς καὶ ὕδωρ ἀναπίνειν δύνασθαι καὶ κενὸν ἄγγος ποιεῖν.

Ὁ δὲ βήρυλλος (27). Τρεῖς δὲ τούτου τοῦ λίθου μορφαί, καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἐλαιοβαρῶς (28) ἐστὶ τὴν

guineum colorem induat : sanat hic morbos oculorum, aqua illitus.

Amethystus hyacinthini coloris est, sedat dolores capitis, et vivipotiores aut libaculos abstemios reddit et sobrios, unde illi nomen.

Carbunculus in India generatur : est autem carbonibus similis, splendet unus procul, alter vero ob exiguitatem nigrior est. Porro invenitur in montibus adversus solis radios respondens et variegatus. Hunc quidem gemmarum optime norunt, sed ejus virtutes nequaquam, si anthracitem excipias, qui apud Thesprotos nascitur, et igneum splendorem habet remissioorem. Hunc morbis capitis mederi referunt, si ægroto offeratur sufflitus.

B Aeschates diversicolor est et splendidus : unus autem pallidus est, alter rubicundus aut carneus : oculorum fluxionibus et capitis doloribus medetur, et sistit mulierum menstrua, adversaturque omnino humidæ hydropisi, tantumque virtutis sic-cilicæ ei inest, ut et aquam ebibere possit, et vas vacuum relinquere.

Beryllus. Tres hujus sunt lapilli formæ : alius colorem habet olei obscurum, alius marinum, alius

NOTÆ

(13) Ἀμέθυσος. Plinius lib. xxxvii, cap. 9, Marbodeus cap. 4.

India mittit eum, gemmarum maxima nutritrix.

Hic facilis sculpi, contrarius ebrietati

(14) Ὑακινθώδης. Theophrastus ὑακινθώδης diceret, quia ἀμέθυσον vult esse neutrius generis, sed ut puto ἀμέθυσος et ἀμέθυσον dici potest, hoc in neutro illud in masculino, quare nihil hic mutandum. MAUSSACUS. — Dicitur quoque ἢ ἀμέθυσος, in feminino genere, sic Heliodorus *Aethiop. c. lib. v, cap. 13*, ubi eleganter hanc gemmam describit.

(15) Οἶνον. Membrana male habebat οἶνου. — MAUSSACUS.

(16) Ἀνθραξ. Plinius lib. xxxvii, cap. 7 ; Marbodeus cap. 10.

(17) Τηλεφεγγής. Inquinatissima hæc erant in manu exarato. Nos conjectura restituumus καὶ ὁ μέντοι ἐστὶ τηλεφεγγής· nam quid sit θολοφεγγής, ut scriptum erat in codice, nemo scit. MAUSSACUS. — Bene Maussacus hæc restituit. Aelianus *Hist. Animal. lib. vii, cap. 22*, de hac gemma : Τὴν δ' οὖν λίθον ἔνδον ποι κατέθετο· εἶτα νόκτωρ δι-υπνισθῆσεν, ὅρῃ ζυγὴν τινα καὶ ἀγλήν ἀφείψαν, καὶ κατελάμπετο ὁ οἶκος ὡς εἰκομισθῆσθαι δαδός· τοσοῦτον ἄρα ἐκ τοῦ βόλου τὸ σέλας ἀνίει τε καὶ ἐτίκτετο.

(18) Βραχύτητι. Legendum Βραχύ τι,

(19) Ποικιλλόμενος. Forte ποικιλείμων. Membrana habet ποικιλιόμενος omnino male. MAUSSACUS. — Locus haud dubie corruptus, ejus sanatio a codice ms. est exspectanda.

(20) Τοῦτον. De ejus viribus sic disserit Habdarrahamanus tract. iii, de gemmis cap. 1 : *Inter præcipuas ac præstantissimas carbunculi virtutes istæ recensentur : Si quis carbunculo sese obsignat, vel appensum gestat, tutus securusque erit a contagio et peste. Cor mirum in modum lætificat, ejusque abigit muerores. Venenis præsentaneum est remedium, quod inter notissimas ejus virtutes recensendum est.*

(21) Κεφαλαλγίας. Videtur ante hanc vocem excidisse τοῦτον.

(22) Αἰσχάτης. Idem qui aechates dicitur. Consultantur de eo Plinius lib. xxxvii, cap. 10 ; Solinus cap. 11. Marbodeus cap. 2. Orpheus p. 230, qui corruptus p. 236, vs. 66. quem locum hac occasione emaculemus.

Σπερχόμενοι ποτὶ βωμόν, ἀολλέες ἐκπρομολόντες
Χηραμόθεν ὄρβωνται ἐφερπύζοντες αὐτμήν

Vertit interpres :

Festinantes ad aram, confertim erumpentes

Ex suis latibulis, adreptantes aspectant.

Pro ὄρβωνται legendum ἄρβωνται.

(23) Παρωχρος. Illum videtur innuere qui leucachates, vel cum qui cerachates dicitur, de quo Marbodeus loc. cit. :

Cerea cui facies, quia creber, vilis habetur.

Frustra nititur Marbodeus, etymologiam hujus vocis ex Latino sermone petere, cum sic dicatur hic lapis quod cornu colore referat.

(24) Σαρκοειδής. Putamus restituendum σαρκοειδής, ut paulo post legitur in ὄνοξ. MAUSSACUS. — Σαρκοειδής correxit Maussacus, sed præstabat servare lectionem codicis ms., cum Plinius loc. cit. et alii *sardachatem* memorent.

(25) Ὑγρῷ ὕδρ. Viderint medicorum filii, quid sit humida hydropisis. MAUSSACUS. — Anasarcam opponi siccæ tympanitidi recte ad oram exemplaris, quo utor, notavit vir doctus.

(26) Περιόν. Melius παριόν. MAUSSACUS. — Monui in notis ad Demetrium Pepag., p. 40, περιόν esse legendum, meque antea temere nimis fidem adhibentem Maussaco suspicatum esse legend. περιτόν. Vidi postea virum summum Th. Reinesium lib. ii *Var. lect.* cap. 18, pag. 301, quoque emendasse περισσόν. Sed pace tanti viri dixerim, placet adhuc lectio codicis ms.

(27) Βήρυλλος. Plinius lib. xxxvii, cap. v. Solinus Polyh. cap. 64 ; Marbodeus cap. 9.

(28) Ἐλαιοβαρῶς. Forte leg. ἐλαιοβαφής.

denique splendidus est, et ejusdem naturæ, et procul resplendens. Lapis igitur hic intentiones curat, convulsiones, oculorum dolores, auriginem.

Galactites occulto scatet lacte, unde et ipsi nomen inditum est, mulieribus vero lac attrahit, et oblivionem inducit malorum, quorum memoriam etiam revocat; contrarius enim est omnino belluarum vulneribus, si circumnectatur.

Electrum. Unum quidem Indicum est, alterum Libyiticum: reperiuntur autem juxta Fluvium Eridanum. Quidam vero ipsum aiunt lacrymam esse ejusdam arboris. Lave est, idque adolent, ut thus et resinum lentisci: urinæ difficultatem circumplexum sedat, et febrem sanat, et stomachi fluxiones cohibet, et inunctum aut illitum oculis visus acuitatem præbet.

Jaspis lapis natura crystallum pene refert, paulo vehementius colorem intendens. Optimus purpureus est, melior ille qui magis est vocalis, parumper albus. Est et aereus quidam qui capitis fluxiones tollit, et expellit malum illud, quo cum labo-

Ἰκτερον. Cael. Aurelianus lib. iii. *Morb. chronic.*, cap. v: *Passio vocabulum sumpsit secundum Græcos ab animalis nomine, quod sit coloris fellei. Nempe u galbula. Χρυσιασμός etiam dicitur. Synesius ms. libr. De febris: Πλειστάκις δὲ συμβαίνει ἐν τούτῳ τῷ πυρετῷ περὶ οὗ λέγομεν, φρενίτις καὶ βῆχος ξηρὸς καὶ λειποθυμία ἢ χρυσιασμός δὲ ἐστὶ ἰκτερός.*

(20) Γαλακτίτης. Dioscorides lib. v, cap. 150; Plinius H. N. lib. xxxvii, cap. 10; Solinus cap. 42; Orpheus p. 200; Marbodeus cap. 31. Corruptius leviter Orpheus pag. 202:

Λαὶ δὲ σε καὶ βασιλῆες ἀμύμονεν αἰδέσσονται.
Legend. Ναὶ δὲ σε κ. τ. λ.

(31) Τῶν κακῶν. Haud dubie legendum τῶν καλῶν. Orpheus *De lapidibus*, pag. 200, vs. 7:

Ἦδ' ἄρα μιν λήθαιον ἐφήμισαν, οὐνεκεν αἰεὶ
Μεμνησθαι κακότητος διζυρῆς ἀπερύκει
Θνητοὺς ἀθανάτους τε· νόον δ' ἐριούνητον εἶναι
Θέλγει, ἐποτρύνων ἀγανά φρεσὶ βουλεύεσθαι.

(32) Γάρ. Malim δὲ.

(33) Θηρίων. Τα θηρία sunt animalia venenata, vide quæ notat cl. L. Bus. ad Act. Apost. cap. xxviii, p. 62.

(34) Λιβυτικόν. Ad oram sui exemplaris, quod nunc in bibliotheca Lugd. Batav. servatur, correxit Vossius Λιβυτικόν.

(35) Οἰκειοῦνται. Forte leg. εὐρίσκονται.

(36) Ἡριδανόν. Non video quomodo electrum Indicum et Libyiticum juxta Fluvium Eridanum reperiiri possint. MAUSSACUS.

(37) Δένδρου. Consule Philostratum. *Icon.* lib. ii, in Phætonte (lib. i, cap. 11, p. 780.) In.

(38) Ὀλίγου. Malim ὀλίγον. Ὀλίγου forte legendum apud Themistium Orat. 4, p. ed. II. Steph. Πγαγε δ' οὖν αὐτοῖς τὰ ἀγώγιμα ὅσα τὸ μοι πρῶτα ὑπῆρχε, καὶ ὅσα παρ' ὑμῖν ἐνθένδε ἐπορισάμην ἐν εἴκοσιν ὀλίγοις ἑνιαυτοῖς. Pro ὀλίγοις Petavius corrigiit ὀλοῖς· malim ὀλίγου, per viginti ferme annos.

(39) Πορφύρουσα. Malim πορφυρίζουσα.

(40) Δευτέρα. Leg. δευτέρα δὲ ἢ.

(41) Φθεγματικώτερα. Vertit Maussacus, qui magis est vocalis. Sed corrupta hæc vox legend. φλεγματικώτερα. Dioscorides lib. v, cap. 168: λίθος ἰάσπις ὁ μὲν τις ἐστὶ σμαραγδίζων· ὁ δὲ κρυσταλ-

λοῦς· ὁ δὲ θλάττη προσεικώς· ὁ δὲ λάμπρος τὰς αὐγὰς καὶ ὁμοφυής, καὶ λάμπῶν πόρρωθεν· οὗτος οὖν ὁ λίθος ἐντάσεις ἰάται, καὶ σπασμούς, καὶ ὀφθαλμῶν ὀδόντας, καὶ ἰκτερον (29).

Ὁ γαλακτίτης (30) ἀπορρήτῳ βρούει γάλακτι, ἐνθεν γὰρ αὐτῷ καὶ τούνομα· κατασπῆ δὲ γάλα ταῖς γυναιξί· λήθην δὲ ἐργάζεται τῶν κακῶν καὶ μνήμην τῶν κακῶν (31)· ἀντίθετος γάρ (32) ἐστὶ καὶ θηρίων (33) πληγαῖς περίαπτος γεγωνός.

Τὸ ἤλεκτρον· ἐστὶ δὲ τὸ μὲν Ἰνδικόν, τὸ δὲ Λιβυτικόν (34)· οἰκειοῦνται (35) δὲ παρὰ τὸν Ἡριδανόν (36) ποταμόν· ἐνιοὶ δὲ καὶ δάκρυον αὐτό φασὶ δένδρου (37) τινός· κοῦφον γάρ ἐστὶ καὶ θυμιάται ὡς ὁ λιθωνωτός καὶ ἡ μαστιχή· ἰάται δὲ δυσουρίαν περιεπτόμενος, καὶ πυρετὸν ἀπαλλάττει, καὶ στομάχου ρεῦμα ἴσθησι, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς δὲ ἐγγχυόμενος ὀξυδορκίαν χαρίζειται.

Ἡ ἰάσπις φύσει κρυσταλλοειδής, ὀλίγου (38) ἐπιτεινομένη τὴν χροιάν, καὶ ἀρίστη μὲν ἢ πορφύρουσα (39), δευτέρα (40) ἢ φθεγματικώτερα (41) παράλευκος· ἐστὶ δὲ τις καὶ ἀεροειδής (42)· ἀναστέλλει δὲ ρεύματα κεφαλῆς, καὶ τοὺς ἐφιάλτας (43)

NOTÆ.

λίωδης, εἰκώς φλέγματι. Sic solent librarii voces similes confundere. Hippocrates lib. *De insomniis*. sect. 4, p. 375, ed. Foesii: Αὐτὴ δ' ἐωυτῆς ἢ διάνοια οὐ γίνεται· leg. αὐτὴ δὲ ἐαυτῆς ἢ διακονία οὐ γίνεται. Oribasius *Anatom.* p. 120: καὶ ἐστὶν αἰσθητὸν τὸ στόμα τοῦ πόρου τούτου, κἂν μὴ πάνυ τι μέγα τὸ ζῶον ἦ. Quæ verba haud dubie prave se habent. Lego καὶ ἐστὶν αἰσθητικὸν τὸ στ. τ. π. τ. κ. μ. π. τ. μέγα τὸ ζῶον ἦ. Cassius in *Quæst. medic.*, quæst. 22: ὡς τε καὶ τούτου κακωθέντος, καὶ τῆς φωνήσεως ὑποκειμένης, εἰκότως οὐκ ἀντιλαμβάνονται τῶν φωνῶν. Verba καὶ τῆς φωνήσεως ὑποκειμένης omisit in versione Cour. Gesnerus, haud dubie quod illa corrupta judicaret; corrige itaque καὶ τῆς σφηνώσεως ὑποκειμένης. Orpheus *Argonaut.* vs. 424:

Καὶ Κρόνον αἰνολέτην, ὡς τ' ἐς Δία τερπικέρκονον
Ἦλυθεν ἀθανάτων μακάρων βασιλῆος ἀρχῆ.

Suspisor legendum καὶ Κρόνον εὐνολέτην κ. τ. λ. Tryphiodorus *De excid. Ilii*, vs. 41:

μάτην δὲ χρῆς ἀπερ ἰσχεις.

Varie tentarunt hunc locum viri docti, sed erud. Merrick ex codice ms. cl. Reimari aliam affert lectionem:

μάτην δ' ὑλάουσ' ἀπερύκεις.

Pro ἀπερύκεις corrigiit ἀγορεύεις, malim legere ἀπερύγεις. Hesychius ἐρύγειν, φωνεῖν. Aristides Orat. in Minervam, p. 10, ἀναπνεῖ τε εἰς αὐτόν. Corrigiit vir doctus ἀναπνεῖ, quam emendationem rejicit tæturque vulgatam lectionem cel. Jac. Klsnerus in schediasmate critico pag. 40. Suspisor legendum ἀναπνεῖ τε ἴσα αὐτῷ, levi, ni fallor, mutatione.

(42) Ἀεροειδής. Orpheus *De lapid.*, p. 206:

Καὶ γλαφυρόν κομίτας ἀερόχροον αἴκεν ἰάσπιν.
Sic legendum, non ut vulgo editum ἐαρόχροον.

(43) Ἐφιάλτας. Actuarius lib. i. *De dignot. morb.*, cap. 35: Ὁ δ' ἐφιάλτης οὕτω καλούμενος, πάθος ὦν κατὰ τοὺς ὕπνου συμβαῖνον, οὐ πάνυ μὴν καθ' αὐτὸ κακόν, μεγάλα δὲ τινα προσημαίνει κακά. Ἐπιληψιῶν γάρ καὶ μελαγχολιῶν εἶδη ἐστὶ τε ἀποπληξία, καὶ ὁ τι συνέγγος αὐτοῦ, θαμιζόντος τοῦ ἐφιάλτου προσημαίνεται. Λέγεται δὲ ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἐφάλλεσθαι· τινα τοῖς πάσχουσιν· ὡς τινος γὰρ αὐτοῖς ἐπικειμένου καὶ οἶον πνί-

ἀπωθεῖται, καὶ λοιμικοῖς ἀντιπύεται πάθει καὶ ἐπιληπτικοῖς (44). Ἔστι δὲ τις ἱάσπις σμαραγδίζουσα (45). Ἡ δὲ ἐμπερῆς χιόνι, καὶ ἄλλη ἐμπερῆς ἄρνου ἐγκεφάλω, ἧς οὐπω οὐδεὶς ἐγνώκει τὴν δύναμιν.

Ὁ ἰδαῖος (46) δάκτυλος ἐν Ἰδῇ τῆς Κρήτης γίνεται, καὶ ἔστι τὸ σχῆμα δακτύλου ἀνδρὸς ἐμπερῆς τῆ ἀντίχειρι· τὴν χροιάν σιδηρόχρους· οὗτος ὁ λίθος δικαιοτάτος πάντων τῶν λίθων ἔστι· τὰς μὲν γὰρ ἐκ τῶν δικαίων μίξεων γενομένας σποράς τελειοῖ, φθείρει δὲ τὰς ἀθεμιστοὺς καὶ παρανόμους.

Ὁ κρύσταλλος (47) ἔοικε μὲν ὕδατι καθαρῷ, ἐγκαεῖς (48) δὲ ὑπὸ ἡλίου χροιάν ἀμεθύσου μευλαμβάνει, ἐπὶ δὲ τὸ βαθύτερον τραπεῖς ἱάσπιδι γίνεται ὁμοῖος· οὗτος τρόμος (49) ἀπερύκει καὶ ἐκλύσει νεύρων ἀνατριβόμενος.

Ὁ λυχνίτης (50) ἔστι δὲ νυκτάλωπος (51), ἀρτηθεῖς ἀπὸ τοῦ τραχήλου, βέβρυχά τε ἐπέχει ὀφθαλμῶν ἐν λινῷ βάζει περιτιθεῖς τῷ μετώπῳ.

Ὁ μαγνίτης (52) λίθος ἔστι μέγας καὶ βαρὺς καὶ

γόντος αἰσθάνονται οἱ τῆς τοιοῦτης κάτοχοι πάθει, μηδ' ὅτι οὖν μέλος αὐτῶν κινῆται δυνάμενοι· φεύγειν δὲ φασιν αὐτοὺς τῶν δακτύλων σιωρευθέντων. *Incubonem* Latini vocant. Caelius Aurelianus lib. i *Morb. chronic.*, cap. iii, p. 289: *Quidam veteres ἐφιάλτην vocaverunt, allii ἐπιβολήν, quod utilis patientibus perhibeatur.* Loco huic male sano varie medicinam facere conati sunt viri docti, at omnium optime eum emendat celeb. Trillerus in epistola ad me data, quam elegantem ac eruditam emendationem cum lectore communicabo. En ipsius verba: *Nihil plane in Caelio emendandum, præter vocem ἐπιβολήν, quæ potius scribenda ἐπωσελή, aut Lat. epophelen, h. e. utilem. Dabo Cælii defensore et commentatorem Pesygium:* Ἐπωσελής ὁ κηλούμενος ἐφιάλτης. *Sed et dabo nunc recondita hujus et insolitæ opinionis originem ex Artemidoro lib. ii, Oneirocrit. cap. 42, p. 132:* Ἐάν ὁ ἐφιάλτης τι καὶ διδῶ καὶ συνουσιάξῃ, μεγάλας ὀφελείας προαγορεύει· μάλιστα δὲ ὅταν μὴ βαρῆ. Hæc vir doctus, qua emendatione nihil verius et elegantius fingi atque excogitari potest.

(44) Ἐπιληπτικοῖς. Editio Maussaci ἐπιληπτικοῖς, quod a librariis profectum videtur, sed male omnino se habet, ut satis docet vocis originatione. Nonus cap. 36, p. 45: ὠνόμασται δὲ τὸ πάθος ἐπιληψία διὰ τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κρατεῖσθαι αὐτῶν τὰς αἰσθήσεις. Quæ verba hunsit ex Alexandri Trall. lib. i, cap. 15, p. 62, apud quem male hodie ἐπιλανθάνεσθαι legitur, quod recte ad oram sui exemplaris in ἐπιλαμβάνεσθαι, mutaverat Renatus Moreau. H. Stephanus in *Diction. medic.* p. 322, edidit ἐπιλαμβάνειν. Frequenter η et ει inter se permutantur. Rhazes *de pestilentia* in proem. p. 243: Οὗτος τὸν οὖν ὁ θαυμαστός ἀνὴρ εἰς δύο ἕδη τεμῶν τὴν νόσον. Pro ἕδη legend. εἶδη. Cæterum jaspidem etiam adversus epilepsiam commendant Alexander Trallianus lib. i, cap. 15, p. 83, et Nonus cap. 36, p. 47.

(45) Σμαραγδίζουσα. Plinius *H. N.* lib. xxxvii, cap. 9: *Totus vero Oriens pro amuletis traditur gestare eam quæ ex iis smaragdo similis est.*

(46) Ἰδαῖος. Totidem ferme verbis hæc legas apud Plinium lib. xxxvii, cap. 10: *Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicem humanum expriment.*

(47) Κρύσταλλος. Plinius *N. P.* lib. xxxvii, cap. 2, Solinus cap. 24, Orpheus *De lapid.* pag. 198, Marbodeus cap. 23.

A rat quis, se grandi mole opprimi noctu et ab alio invadi putat: et pestiferis morbis ac epilepticis omnino adversatur. Est et jaspis quidam in smaragdi modum resplendens, alius vero nivi similis, alius denique hirci cerebrum referens, cujus nemo haecenus vires novit.

Idæus dactylus in Ida Cretæ gignitur, estque ejusdem formæ cum pollice hominis, ferreo colore. Hic autem lapis justissimus omnium lapidum est, fetus enim ex justis nuptiis procreatos perficit, corrumpit vero eos qui contra et leges et jus generantur.

Crystallus similis est aquæ puræ, accensus vero in igne amethysti colorem induit, et in obscuriorem mutatus, jaspidi sit similis. Is timores prohibet et dissolutiones nervorum collisus.

Lychnites luscitiosus est, et collo suspensus oculorum fluxiones sistit, si apponatur fronti linea locinia involutus.

Magnes lapis est magnus, et gravis et enormis:

NOTÆ.

(48) Ἐγκαεῖς. Chrystallos varii reperiri coloris notum est, sed an a solis radiis colores mutantur, nescio. Vereor valde ne lacuna his subsit: tradunt enim auctores hanc gemmam a sole irradiatam, ignem concipere, et hanc ejus virtutem apud Pselium excidisse puto. Orpheus loc. cit. vs. 7:

Εἰ γὰρ ἄτερ κρατεροῦ θέλεις πυρὸς ἐς φλόγας ἴρσαι,

Κέκλωμαι ἀυαλέων μιν ὑπὲρ θαλῶν καταθεῖναι·
Αὐτὰρ ἂν ἡλίου καταντίον ἀυγάζοντος

Αὐτίχ' ὑπὲρ θαλῶν ὀλίγην ἀκτῖνα τανύσει.
Ἴδ' ὅτε καρφαλῆς τε θίγη καὶ πίνος ὕλης,
Καπνὸν, ἔπειτα δὲ πῦρ ὀλίγον, μετὰ δὲ φλόγα

ἴρσαι· τὴν δ' ἄρα φασὶ παλαιγονίης ἱερὸν πῦρ.

In quinto versu pro Ἴδ' ὅτε legendum Ἴδ' ὅτε. Marbodeus loc. cit.:

*Sed certum cunctis, neque stat violabile tanquam
Quod lapis hic soli subjectus concipit ignem,
Admotusque sibi solet hic accendere fungos.*

Forte itaque apud Pselium legendum: Ἐγκαεῖς δὲ ὑπὸ ἡλίου ἀνάπτεται· ἐνίοτε μὲν χροιάν, κ. τ. λ.

(49) Τρόμος. Vertit Maussacus *timores*, nisi forte typographorum error: corrige *tremores*.

(50) Λυχνίτην. Ordo alphabeticus postulat, ut statim post Κρύσταλλος, vel ante reponatur Κάπριος. Descivit tamen hic lapis in posteriorem locum. Nos seculi sumus cod. manu exaratum. Cæterum de lychnite in notis ad hydaspen Plutarchi disputavimus. MASSACUS. — Plinius lib. xxxvii, cap. 7. Quæ sequuntur verba ἔστι δὲ νυκτάλωπος, omnino sunt corrupta. Maussacus legit νυκτάλωψ et vertit *luscitiosus est*. Sed bene quod locum mutilum esse suspicetur. Excidit hic procul dubio descriptio coloris et habitus externi hujus gemmæ. Plinius loc. cit. unam speciem purpura radiare tradit, alteram cocco. Sic itaque hæc lacunam supplerem: Ἔστι δὲ πορφύροχρος· ἴσται νυκτάλωπας, κ. τ. λ.

(51) Νυκτάλωπος. Si ita legas, vertendum est, *speclat ad luscitiosum*. Sed si legas νυκτάλωψ, ut est indubie corrigendum, interpretari debes *luscitiosus est*, deest hic forsitan aliquid. MASSACUS. — Glossæ Jatricæ mss.: Νυκτάλωπας, τοὺς τῆ νυκτὶ μὴ βλέποντας.

(52) Μυγνίτης. Dioscorides lib. v, cap. 148. Plinius *H. N.* lib. xxxvi, cap. 14, Galenus lib. vii,

unus est qui ferrum attrahit, alter qui rejicit, A lacte vero dissolutus visus acuitatem præbet, et melancholiam sanat.

Onyx maximus est, adeo ut Indi lectorum pedes ex eo torrent. Sublatus in terram omnem recipit colorem, aut carbunculi rutilum, aut nigrum aut carneum. Dissolutus vero phantasmata nocturna abigit et dentibus fluxione laborantibus attritus prodest.

Capricus fronti appositus oculorum fluxiones sistit, ulceribus medetur si cum lacte bibatur, exsiccatur autem et stypticus est sive astrictorius, et febribus acutis contrarius.

Sardonix. Mediam habet hic lapis lineam albam, unicolor autem est, et oculorum sedat fluxiones, et in modum zonæ cinctus infantium in utero casus B cohibet, qui vero variegatus est melancholicis prodest, si appendatur.

De simp. med. p. m. 123, Orpheus De lapid. p. 208, Marbodeus cap. 43. Unde dictus hic lapis docet Lucretius lib. vi, vs. 907 :

Quem magneta vocant patrio de nomine Graii,

Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.

Allamen a Magnete inventore eum sic vocatum vult Plinius loc. cit. Etiam Ἡράκλεια λίθος dicitur. Theophylactus Simoc. Quæst. iv, p. 7 : Ἡ μαγνητικὴ, ἣν καὶ Ἡράκλειαν λίθον φασί, τοῦ σιδήρου διέπτυκε, καὶ ὁμῶς διὰ μέσου τοῦ ἀέρος ὀρῶμεν τὴν ἐνέργειαν προβαλλομένην τὴν λίθον. Quæ sequuntur apud Theophylactum corrupta sunt, quæ hic simul emendabimus : Ἐπεὶ δ' ἂν οὐκ ἐξικνούνται, ἔστιν ὅτε οἱ ταύτης πρὸς τὸν ἀήρωνα κλάδοι, σοφὸν τι παλαμῶνται ταύτῃ οἱ φυτουργοὶ πρὸς τὸν ἔρωτα. Verba ἔστιν ὅτε male ibi esse collocata vidit jam Kimedoncius qui proinde corrigat ἐξικνούντες ἔστιν οἱ. Sed nihil mutandum, verba leviter transposita, restitue ἐξικνούνται οἱ ταύτης — κλάδοι, ἔστιν ὅτε σοφόν, κ. τ. λ.

(53) Ὄξυδορκίαν. Quis non videt legendum ὄξυδορκίαν? MUSSACUS.

(54) Ἰάται. Arthriticis præterea hunc lapidem prodesse testatur Alexander Trallianus lib. xi, p. 656 : καὶ ἡ μαγνητικὴ δὲ λίθος φαρμακική τῶν ἀρθριτικῶν θεραπεύει τὰς ἀδύνας.

(55) Ὄνουξ. Plinius lib. xxxvii, cap. 6, Marbodeus cap. 9. Pro ἐντεῦθεν in Maussacii editione typographorum incuria legitur εὐτεῦθεν.

(56) Πρὸς γῆν. Suspicio legendum πρὸς ἀγῆν. Sic truncant librarii modo initia modo fines vocum. Redit mihi in mentem locus Aristæneti, ubi pariter vocabuli finis neglectus illum obscurum reddit, lib. i. Epist. 15, pag. 102 : Ἡρώτος δὲ φανέντος, γέγονε, ῥίψασπις εὐθὺς, ὁ τέως θρασὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἀκοντὶ, προσανατείνας, ὡμολόγει τὴν ἦττα. Corrigit viri docti ἐκοντὶ aut ἀκοντὶ, sed vereor ne locus in graviore mendo cubet ; forte legendum καὶ τῇ δεξιᾷ ἀκόντιον προσανατείνας. Interdum nimis liberaliter litteram addidere librarii. Plutarchus De fluminibus pag. 59 ed. Maussacii, de lapide elitoride : Ἔστι δὲ λίαν μελάγχρους, ὃν κόσμου χάριν οἱ ἐγγύριοι φοροῦσιν ἐν τοῖς Σωτηρίοις. Sic edidit Maussacius, corrigo, ἐν τοῖς ὠταρίοις. Favet codex ms. in quo legebatur Σωτάρους.

(57) Ἀναλυθεῖς. Suspectum mihi hoc verbum. Quomodo enim lemures dissolutus valet abigere? Neque additur in quonam liquido solvendus sit. Vereor ne quid desit, aut ne hoc verbum sit corruptum. Forte leg. ἀναρτηθεῖς, suspensus. Cæterum contrarium hanc gemmam facere tradit Marbodeus loc. cit. :

ἀνόμαλος, καὶ ὁ μὲν τις ἐπισπάται τὸν σίδηρον, ὁ δὲ ἀναπτύξει· ἀναλυόμενος δὲ γάλακτι ὄξυδορκίαν (53) ποιεῖ, καὶ μελαγχολίαν ἰάται (54).

Ὁ ὄνουξ (55) εὐμεγέθης ἔστι, ἄσπετος Ἰνδοὺς πόδας κλίνης ἐντεῦθεν τορνεῖν· διαρθεῖς δὲ πρὸς γῆν (56) παντοίαν ἀναφέρει χροιάν, ἡ γὰρ ἀνθρακώδη, ἡ μέλαιναν, ἡ σαρκωειδῆ· ἀναλυθεῖς (57) δὲ ἐπέχει φαντασίας νοκτερινὰς, ὄδοῦσί τε ρευματιζομένοις πατριόμενος ὠφελεῖ.

Ὁ κάπρειρος (58) ἴσθησι ρεύματα ὀφθαλμῶν μετώπῳ περιφθεῖς· ἐλκώσεις (59) ἰάται ποθεῖς μετὰ γάλακτος (60), ξηραντικὸς δὲ (61) ἔστιν καὶ στυπτικὸς καὶ πυρετοῖς (62) ὀξείσιν ἀντίθετος.

Σαρδόνουξ (63). Ἡ λίθος αὐτῇ (64) μέσην ἔχει γραμμὴν λευκὴν· ἔστι δὲ μονόχρωος (65)· ὀφθαλμῶν ἴσθησι ρεύματα, καὶ διεζωσμένη (66) τοὺς τῶν ἐμδρύων (67) ἐπέχει ὀλισθοῦς· ἡ δὲ ποικίλη ὠφελεῖ μελαγχολικοῖς (68) ἐξαρτωμένη.

NOTÆ.

*A collo suspensus onyx, digitove ligatus,
In somno lemures et tristia cuncta figurat,
Multiplicat lites, et commovet undique rixas.
Dicitur et pueris nimias augere salivas.*

Sic leguntur hi versus in editione Jani Cornarii. Pictorius in secundo vs. pro figurat edidit repellit. Quartus autem sic apud eum legitur ;

Dicitur in pueris multas augere salivas.

(58) Κάπρειρος. Vel ordo docet legendum esse Σάπρειρος, quod etiam virtutes ejus satis commonstrant. De sapphiro videndi Dioscorides lib. v, cap. 157, Plinius lib. xxxvii, cap. 9 ; Galenus lib. viii. De simplic. medic., p. m. 123 ; Marbodeus. cap. 53. Conf. Jo. Langii Epist. medic. lib. ii, ep. 49, p. 719.

(59) Ἐλκώσεις. Dioscorides loc. cit. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐντὸς ἐλκώσεις. Marbodeus loc. cit.

Contritus lateri superillitus ulcera sanat.

Tollit et ex oculis sordes, et fronte dolores.

Ita edidit Pictorius. Cornarii editio ad mentem Pselli habet :

Contritus lacte et superillitus ulcera sanat.

(60) Γάλακτος. Cum lacte, vino, aceto vel etiam aqua hos lapides exhibebant. Emendemus hac occasione Orpheum De lapid., p. 234, vs. 43 :

ἀέν ἑταίρους,

Γινόμεναι νόμφαις ἐνὶ νηϊάδεσσιν κέλευσιν.

Vertit interpres :

Semper amicos

Tuos inter nymphas Naiades versari jube.

At legendum πινόμεναι, non γινόμεναι.

(61) Δέ. Mallem γάρ, et istud δὲ post ἐλκώσεις constituere.

(62) Πυρετοῖς. Marbodeus loc. cit. :

Scilicet ardorem refrigerat interiorem.

(63) Σαρδόνουξ. Plinius lib. xxxvii, cap. 1 et 12 ; Solinus cap. 45, Marbodeus cap. 56.

(64) Αὐτῇ. Leg. Αὐτῇ.

(65) Μονόχρωος. At hoc verum non est, et ipse auctor mox variegatam gemmam memorat. Parum sanus et hic locus mihi videtur. Forte aliquid excidit et locus sic suppleri posset : Ἔστι δὲ ἡ μὲν ποικίλη, ἡ δὲ μονόχρωος· καὶ ἡ μὲν ὀφθαλμῶν, κ. τ. λ.

(66) Διεζωσμένη. Vertit Maussacius, et in modum zonæ cinctus. Male. Verto, et in cingulo gestatus.

(67) Τὰς τῶν ἐμδ. Restitue τοὺς ὀλισθοῦς, id est lubricitates. MAUSSACUS.

(68) Μελαγχολικοῖς. Repone μελαγχολικοῖς. ID.

Ὁ σεληνίτης (69) · καλεῖται δὲ οὕτως (70), ὅτι ὀφθαλμὸν (71) οἷόν τινα (72) συναυξόμενον τοῦτον καὶ συμμεϊώμενον ταῖς τῆς σελήνης αὐξήσεσι (73) καὶ συμμεϊώσεσι (74) δείκνυται (75).

Ἡ σμάραγδος (76) πρασσειδής ἐστὶ καὶ ἡρέμα χρυσιζουσα καὶ τοὶ καὶ (77) τοῦ γλαυκοῦ παρεμφαινοῦσα χρώματος. Γεννᾶ δὲ ταύτην καὶ Αἰθιοπία καὶ Αἴγυπτος, καὶ Περσίς καὶ τινα ὄρη τῆς Ἀττικῆς · αὕτη καταπλαττομένη μεθ' ὕδατος ἐλεφαντικοῦ (78) βοηθεῖ· πινυμένη (79) δὲ μεθ' ὕδατος ἁίματος ἐπιχειροῦσας.

Υἰάκινθος (80). Τοῦτον τίκτει μὲν Ἰνδία · ἐστὶ δὲ θαλαττόχρως · ἰάται δὲ πνευματώσεις (81) καὶ ῥήγματα, μελαγχολίαν δὲ (82) καθαιρὸν ὄξει ποθείς.

(69) Σεληνίτης. Leg. Σεληνίτης. Dioscorides lib. v, cap. 159; Plinius lib. xxxvii H. N., cap. 10; Marbodeus Gallus cap. 31.

(70) Οὕτως. Leg. οὕτως. Verba δὲ οὕτως et sequens τοῦτον omisit cl. Salmasius De homon. Hyl. Jatr., cap. 119, p. 220, ubi de hoc lapide agit et hunc Pselli locum citat.

(71) Ὀφθαλμῶν. Melius ὀφθαλμὸν, ut restituimus. Post σμάραγδος ordo alphabeticus requirit ut statim sequatur τοπάζιον. Sed ms. codex hunc lapidem in ultimum locum rejecit, nos ordinem non mutavimus. MAUSSACUS.

(72) Τινά. Quivis facile videt post τινά excidisse ἔχων. Recordor hic loci alicujus Xenophontis Ephesii, ubi similiter verbum omissum est lib. ii, p. 23: Ἡ δὲ Ἀνθία — εἶπεν, Τυχέως δὲ τῶν ὄρκων ἀναγκάζομεθα. Videtur deesse ἐπιλαθέσθαι, qua locutione iterum utitur lib. v, p. 86: Ἡ μὲ τις ἠνάγκασέ σε ἐπιλαθέσθαι τῶν ὄρκων τε κάμου.

(73) Αὐξήσεσι. Testantur hoc auctores modo laudati. Marbodeus l. c.:

*Nec Selenitem fas est omnino taceri,
Quæ velut herba virens et jaspidis æmula gemma,
Lunares motus et menstrua tempora servat,
Crescit enim luna crescente, minorque minuta
Efficitur, tanquam cælestibus anxia damnis;
Ideirco sanctus lapis a plerisque vocatur.*

(74) Συμμεϊώσεσι. Legendum est συμμεϊώσσει. MAUSSACUS.

(75) Δείκνυται. Mutilum procul dubio hoc caput. Nihil enim de viribus hujus lapidis refert, cujus tamen plures ab auctoribus celebrantur. Marbodeus l. c.:

*Dicitur esse potens ad amorem conciliandum,
Languentes etiam phthisicos juvare putatur.
Toto gestatus crescentis tempore lunæ,
Nec minus et toto per decremenda fluentis
Effectus miros et commoda plurima præstat.*

Hanc autem gemmam memorant in Perside nasci. Nonnus Dionysiæc. lib. xxxii, p. m. 527:

Εἶγε δὲ πέτρον ἐκεῖνον, ὅς ἀνέρας εἰς πόθον ἔλκει,
Ὄνομα φριδρόν ἔχοντα ποθοβλήτοιο σελήνης.

(76) Σμάραγδος. Vid. Plinius H. N. lib. xxxvii, cap. v, et Marbodeus cap. liv. Glossæ mss. Marciani Capellæ, quas mihi utendas dedit vir nobilissimus Arthurus Freeman: *Smaragdus gemma est viridissima super omnes herbas et frondes, inde nomen assumens quod amara est. Omne enim viride amarum. Datur cancro hæc gemma.*

(77) Καὶ τοὶ καὶ. Leg. καὶ τὶ καὶ. Familiare librariis ut οὐ et ι permutent. Hinc apud Demetrium Perpag. c. xxxix, ποιεῖν pro πειεῖν legabatur. Idem error occurrit apud Synesium ms. De febribus. Locum prout in ms. legitur hic adponam: Ἐάν δὲ ἴδῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου ὅτι χριζὴ ἢ φύσις εἰς

Selenetes ideo vocatur hic lapis, quia cum quemdam quasi oculum habeat, eum cum luna decre-scere et augescere ostendit.

Smaragdus prasineus est et paulatim accedens ad auri colorem, licet semper glauci aliquid proferat. Progenerant autem hunc Æthiopia et Ægyptus et Persis et quidam Atticæ montes. Cum aqua impositus ut cataplasma leprosos adjuvat, et si cum aqua etiam bibatur, retinet fluxum sanguinis.

Hyacinthus. Hunc India gignit, est autem marini coloris, et tussés rupturasque ac melancholiam cessare facit, si eum aceto bibatur.

NOTÆ.

τὸ καὶ νόσαι τὴν ἤλην καὶ ταυτ καινεῖν. Χρή ποιεῖν τὸ ἀποθλιθεῖν τῶν ἔξυφηνικῶν ἢ τῶν δαμασκηνῶν καὶ ζέζυφον. Monstra verborum, qualia plurima in isto codice, alit hic locus, eum sic refingerem: Ἐάν δὲ ἴδῃς α. τ. α. τ. ν. ὅτι χριζεῖ ἢ φ. ε. τὸ καινεῖν τὴν ἤλην, δεῖ ταύτην καινεῖν αὐτ καινοῦν. Χρή πειεῖν τ. α. τ. ἔξυφοινικῶν ἢ τ. δ. κ. ζιζύφον.

(78) Ἐλεφαντικοῦ. Illorum qui elephantiastris laborant conditionem, graphice describit Aretæus Cappadox, lib. ii, c. 13, quem vide. Dicitur hic morbus Græcis recentioribus κελεφίασις. Vid. du Gange Glossarium in Append. Nonius cap. 232: Ἐλέφας λέγεται, ὅπερ λέγουσι οἱ ἰδιῶται κελεφίασιν.

(79) Πινυμένη. Hanc gemmam præterea collo appensam, contra febrem hemitritæam valere auctor est Q. Seren. Sam. p. 31:

Coralium vero si collo nectere velles

Ne dubites illi virides miscere smaragdos:

Talia languenti conducent vincula collo,

Lethalesque abigent (miranda potentia) morbos.

Vires ejus omnes recenset Habdarrhamanus tractatu iii, De Gemmis, cap. 3: *Imprimis præsentem affert venenis et serpentum morsibus medelam, num potus ad pondus octo granorum hordei non solum eximit a morte cum qui venenum hausit, verum etiam impedit ne ejus decidant capilli aut pellis exuatur. Oculorum abigit caliginaciones, et visum acuit, si frequentius illum patiens contemplabitur. Qui appensum gestat smaragdum, aut se eo sæpius consignat, ab epilepsia immunis erit: hinc præceperant medici, ut natis regum appenderetur. Appensus item, vel potus fluxui sanguinis strenue medetur. Smaragdum si intueatur vipera, illico oculi ejus lacrymantur. Ejus scobs epota lepram curat.*

(80) Υἰάκινθος. De hac gemma consulendi Plinius H. N. lib. xxxvii, cap. 9, et Marbodeus Gallus cap. 15. Glossæ mss. Marciani Capellæ: *Jacintus lapis est cæruleus mirabilis, aliquando nebulosus, aliquando purus ut fluctus, et est lucis purpureæ. Qui lapis tribuitur scorpionis propter nebulosum colorem.*

(80*) Ἰνδίων. Legi debet vel Ἰνδίων γῆ, vel Ἰνδία. Membrana habet simpliciter Ἰνδίων. MAUSSACUS.

(81) Πνευματώσεις. Vertit Maussacus tussés. Male. Vertend. *inflationes.*

(82) Δέ. Μαλὶν τέ. Plures præterea memorantur ab auctoribus virtutes hujus gemmæ. Sic ferunt eum gestantem a fulgure defendere, contra cujus ictus plura excogitavit veterum solertia. Refert Nonus cap. 259, p. 294, imperatores in navibus secum habuisse pelles phocarum aut hyænæ, quæ illos a fulgure tutarentur: Ταῦτα ἀποτρέπουσι κεραυνούς· καὶ βολβοὶ πλησίον κείμενοι, ἢ φώκης δέρμα, ἢ λαίνης· τούτων δὲ τῶν ζώων τὰς δορὰς περιφέρουσι καὶ τὰ τῶν αὐτοκρατόρων πλοῖα.

Chrysolithus. Oculorum doloribus omnino ad- A
versatur.

Chryseletrum. Hoc circa collum si gestatur,
febres pellit.

Chrysoprasus. Hic circa primam palmæ partem
gestatus præbet visus acuitatem, et stomachi ac
cordis doloribus medetur, et inflationes ac tumo-
res dissolvit.

Chalazias. Albus hic est et solidus et parvo cry-
stallo similis. Circumappensus vero medetur scor-
piorum plagis.

Topazius lapis est pellucidus, vitro similis, nas-
citur autem in Arabico, ut dicunt, sinu, in insula
quadam marina, et quamdiu dies est videri non
potest, sol enim ejus splendorem occultat, ac no-
ctu procul relucet. Asper invenitur et inæqualis, B
sed instrumentis mechanicis lævigatur; hic furi-
bundos in pristinum statum restituit si teratur et
potetur, quæ omnia etiam exsequitur si alligetur.

Harum vero quæ in lapidis inveniuntur virtutum
causas plures ausi sunt reddere, ut ex antiquiori-
bus sapientibus Anaxagoras, Empedocles et Demo-
critus, ex his autem qui paulo ante nos vixerunt
Alexander Aphrodisiensis ad omnia etiam naturæ
occultiora enucleanda, ut plura paucis complectar,
promptissimus. Sufficiat itaque tibi cujuslibet la-
pidis virtus et energia, rationes vero et causas
thesauris qui supra nos sunt, relinquant.

Χρυσόλιθος (83) αντίθετον σχῆμα ποιεῖ πάθῃσιν
ὀφθαλμῶν (84).

Χρυσήλεκτρος (85)· οὗτος φορούμενος περὶ τρα-
χηλόν, σθένουσι πυρετούς.

Χρυσόπρασος (86), οὗτος περὶ τοὺς καρπούς (87)
φορούμενος παρέχει ὀξυδορκίαν, στομάχου (88) τε
ἴεται καρδιαλγοῦντας, καὶ λύει ἐμπνευματώσεις (89).

Χαλαζίας (90), λευκός ἐστὶ οὗτος καὶ στερεός,
καὶ κρυστάλλῳ μικρῷ ὅμοιος. Περιαρτώμενος δὲ ἴεται
σκορπίων πληγὰς.

Τοπάζιον (91) λίθος ἐστὶ διαφανῆς ὑάλῃ παρεμ-
φερῆς· φέρεται δὲ εἰς τὸν Ἀραβικὸν λεγόμενον κόλ-
πον ἐν τινὶ πελαγίᾳ νήσῳ, καὶ ἡμέρας μὲν οὐχ ὄρα-
ται, κρύπται γὰρ αὐτοῦ τὸ φέγγος ἡλίου· νυκτὸς δὲ
διαλάμπει πόρρωθεν, καὶ τραχὺς μὲν εὐρίσκεται καὶ
ἀνόμαλος, τεχνικοῖς δὲ ὄργανοις λαμβάνεται· οὗτος
μεινομένους ἀποκαθίστησι τριβείας καὶ ποθείας· ὄρα δὲ
τὰ αὐτὰ καὶ περιάπτως.

Τούτων δὲ τῶν παρὰ τοῖς λίθοις δυναμένων αἰτίας
πολλοὶ ἐθάρβησαν ἀποδοῦναι, τῶν μὲν ἀρχαιότερων
σοφῶν Ἀναξαγόρας (92) καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημό-
κριτος (93)· τῶν δὲ οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν ὁ ἐκ τῆς Ἀφρο-
δισίας Ἀλέξανδρος, ἄνθρωπος περὶ πάντων ἀπλῶς
εἰπεῖν, καὶ τῶν ἀποβόητων τῆς φύσεως προχειρό-
τατος. Σοὶ δὲ ἀποχρῶσα ἔστω ἡ ἐκάστου τῶν λίθων
δύναμις καὶ ἐνέργεια· τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν καὶ τὰς
αἰτίας παρὰ τοῖς ἀνω θησαυροῖς ἔασον.

NOTÆ.

(83) Χρυσόλιθος. Plinius lib. xxxvii, cap. 9; C
Marbodeus cap. 41. Etiam ἱερὸς λίθος dicitur. Glossæ
Chemicæ p. 130: ἱερὸς λίθος ἐστὶν χρυσόλιθος.

(84) Ὀφθαλμῶν. Contra epilepsiam hunc com-
mendat Alexander Trallianus lib. i, cap. 15, p. 85.
Multas ejus dotes recenset Marbodeus loc. cit.:

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro,

Contra nocturnos fortis tutela timores.

Pertusus setis si trajiciuntur uselli,

Dæmonas exterret et eos agitare putatur,

Trujectum lavo decet hunc gestare lucerto.

Æthiopes tegimus nobis hanc mittere gemmam.

Conf. quæ ad h. l. notat. Pictorius.

(85) Χρυσήλεκτρος. Plinius lib. xxxvii, cap. 3;
Marbodeus, cap. 17. — Alii in neutro χρυσήλεκτρον
dicunt. MAUSSACUS.

(86) Χρυσόπρασος. Plinius lib. xxxvii, cap. 8 et
11; Solinus Polyh. cap. 65; Marbodeus cap. 12.

(87) Περὶ τοῦ καρ. Lege περὶ τοὺς καρπούς, circa
primam palmæ partem; ita enim Celsus καρπὸν D
explicit. MAUSSACUS.

(88) Στομάχου. Legend. στόμαχον. Verlit Maus-
sacus et stomachi ac cordis doloribus medetur.
Fraudi ipsi fuit τὸ καρδιαλγοῦντας. Rursus Epher-

sus lib. i, p. 30: Τὸ δὲ ὑπὸ τῇ στήθει κοῖλον,
στόμαχ κοιλίας· οἱ δὲ προκάρδιον, οἱ δὲ καρδίαν ὀνο-
μάζουσι, καὶ τοὺς πόνους τοὺς ἐνταῦθα, καρδιωγμούς
καὶ καρδιαλγίας. Conf. Erotianus v. Καρδιώσεων, et
Foesius in *Œecon. Hippocr.*

(89) Ἐμπνευματώσεις. Corrige ἐμπνευματώσεις.
Et vocem χαλαζίας a capite reponere; est enim di-
versus lapis chalazias a chrysopraso. In ms. codice
hæc omnia confusa erant. MAUSSACUS.

(90) Χαλαζίας. Plinius lib. xxxvii, cap. 9; Mar-
bodeus cap. 18.

(91) Τοπάζιον. Plinius lib. xxxvii, cap. 8; Or-
pheus *De lapid.*, p. 206; Marbodeus cap. 59. Dicitur
quoque ἀράβιος λίθος hic lapis. Glossæ Jatricæ
mss. ἀράβιος λίθος, ὁ τοπάζιος.

(92) Ἀναξαγόρας. De Anaxagora. Democrito et
Empedocle sæpius Plinius et Solinus, qui Ana-
xagoram nominatim naturæ indagatorem vocal
cap. 43 *Polyhist.* MAUSSACUS.

(93) Δημόκριτος. Singularem illum librum scri-
psisse περὶ τῆς λίθου testis est Diogenes Laertius
lib. ix, segm. 47, ubi vide doct. Menagii observa-
tiones.

MICHAELIS PSELLI

EPIGRAMMA IN S. GREGORIUM NAZIANZENUM.

Vide t. XXXV, Opp. S. Gregorii I, col. 309.